

PINTÉR BEATRIX*

Vizsgálat a pénzmosás elleni fellépés büntetőeljárás jogi eszközei körében

A pénzmosás az egyik legnehezebben felderíthető bűncselekmények közé tartozik (a vesztegetéshez hasonlóan), mivel nincs klasszikus értelemben vett sértett, a pénzmosás szereplői pedig nem fedik fel a bűncselekményt az érdekazonosság miatt¹.

A pénzmosás bűncselekmény nyomozása során az alábbi **bizonyítási szempontokra** kell figyelemmel lenni:

- a pénz milyen bűncselekményből származik;
- a pénzmosást milyen módszerrel követték el;
- ki az elkövető (amennyiben nem azonos az alapbűncselekmény elkövetőjével), illetve milyen jelekből tudhatta, hogy a pénz bűncselekményből származik;
- mi a pénzmosó beosztása és munkaköre;
- milyen tevékenységet folytatott az a szervezet, amelynek keretében követték a pénzmosást;
- mi lett a sorsa a legalizált, bűncselekményből származó vagyonnak;
- milyen haszna származott a pénzmosónak a tranzakcióból;
- a pénzügyi szolgáltató szervezetnél dolgozó elkövető ügyfél-azonosítási és bejelentési kötelezettségének elmulasztása (ha történt ilyen) mire alapozható.²

A pénzmosás bizonyításánál a nyomozó hatóság a Be. alapján **egyéb** – bírói engedélyhez nem kötött – **adatszerzési tevékenységet** végezhet az általános szabályok szerint, ugyanis a nyomozó hatóság a büntetőeljárás megindítása után annak megállapítására, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatóak, adatszerzést végezhet, ennek során igénybe veheti a bűnüldöző szervek külön törvényben meghatározott bűnüldözési adatkezelési adatbázisait, a

megkeresésre³ vonatkozó szabályok szerint bárkitől okiratok és adatok rendelkezésre bocsátását, valamint felvilágosítás adását, a feljelentő vagy a sértett állami, helyi önkormányzati szerv, köztestület, gazdálkodó szervezet, alapítvány, közalapítvány vagy egyesület vezetőjétől, illetőleg a vizsgálatra jogosult szervtől vizsgálat tartását és a kár megállapítását kérheti, a bűncselekmény helyszínét megtekintheti, szaktanácsadót vehet igénybe, és a megszerzett adatokat ellenőrizheti. A nyomozó hatóság az adatszerzés során

fénykép vagy más adathordozón rögzített kép bemutatásával személyt vagy tárgyat kiválasztathat, illetőleg a bemutatott személyről vagy tárgyról felvilágosítást kérhet.⁴

Ezen kívül a nyomozás elrendelését követően az ügyész, illetőleg az ügyész jóváhagyásával a nyomozó hatóság a megkeresésre vonatkozó szabályok szerint – ha ez az ügy jellege miatt szükséges – a gyanúsítottól (feljelentettől, illetőleg az elkövetéssel gyanúsítható személyről) a tényállás felderítése érdekében adatok szolgáltatását igényelheti az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől. A nyomozó hatóság az adóhatóságtól, a hírközlési szolgáltatást nyújtó szervezettől, a banktitoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak minősülő adatot kezelő szervtől, a közúti közlekedési nyilvántartásból, valamint az ingatlan-nyilvántartásból az ügyész jóváhagyása nélkül is igényelheti adatok szolgáltatását. Az adatszolgáltatás nem tagadható meg.⁵

Az operatív felderítés

A pénzmosás bűncselekmény jellege miatt hangsúlyozottabb szerepet kap az operatív felderítő munka. Mivel a szervezett bűnöző csoportokra is egyre inkább jellemző a gazdasági folyamatokba való beépülés, a magas színvonalú szervezés és a stratégiai tervezés, ezért az ellenük folytatott harc sikerességét nagyban meghatározza, hogy milyen hatékonysággal alkalmaznak a hatóságok titkos adatgyűjtési eszközöket és módszereket, és mennyire képesek konspiráltan beépülni a szervezett alvilágba.⁶

* Nemesfémvizsgáló és Hitelesítő Hatóság

¹ Alev Izci: Turkey: efforts to prevent money laundering (Journal of Money Laundering Control 1998, 375–376.)

² Vidékiné Farkas Anikó: A pénzmosásról (Ügyészek Lapja 1995. 2. szám 27–28. oldal)

³ 1998. évi XIX. törvény 71. §

⁴ 1998. évi XIX. törvény 178. § (1) bekezdés

⁵ 1998. évi XIX. törvény 178/A. § (1) bekezdés

⁶ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 176. o.

A bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre vonatkozó szabályokat a hatályos Büntetőeljárásról szóló törvény⁷ részletesen tartalmazza. A törvény rendelkezései szerint az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül

- a) a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti,
- b) postai küldeményt, beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti,
- c) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja (titkos adatszerzés).
- d) titkos adatszerzésnek
- e) öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény,
- f) üzletszerűen vagy bűnszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény,
- g) a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, a kitarthatóság, a hivatali visszaélés bűncselekménye,
- h) az emberkereskedelem, a tiltott pornográf felvétellel visszaélés, a kerítés, az embercsempészet, a hivatali visszaélés, a bűnpártolás, a vesztegetés, a vesztegetés nemzetközi kapcsolatban, a környezetkárosítás, a természetkárosítás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata,
- i) a visszaélés minősített adattal cím alá tartozó bűncselekmények,
- j) az a)–e) pontban meghatározott bűncselekmény kísérlete, valamint – ha az előkészületet a törvény büntetni rendeli – előkészülete esetében van helye.⁸

A fentiek alapján a pénzmosás gyanúja esetén minden esetben lehetőség van a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre, mivel az alapesetben éppen öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a cselekmény.

A titkos adatszerzést⁹ a külön törvényben meghatározott szervezet hajtja végre. A hírközlési szolgáltatást, a postai küldemények, illetőleg a számítástechnikai

rendszer útján rögzített adatok továbbítását, feldolgozását, kezelését végző szervezetek kötelesek a titkos adatszerzés végrehajtását biztosítani és a titkos adatszerzésre jogosult hatóságokkal együttműködni. A hírközlési szolgáltatást, valamint a postai küldemények továbbítását végző szervezetek kötelezettségeiről és az együttműködés részletes szabályairól külön jogszabály rendelkezik.¹⁰

Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató köteles együttműködni a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre külön törvényben felhatalmazott szervezetekkel. Az elektronikus hírközlési szolgáltató az elektronikus hírközlési tevékenységét olyan módon köteles folytatni, amely nem zárja ki, nem lehetetleníti el a titkos információgyűjtést, illetve a titkos adatszerzést.¹¹

Az elektronikus hírközlési szolgáltató a szolgáltatás megkezdésével egyidejűleg az általa használt, működtetett berendezések, helyiségek és az együttműködő személyek tekintetében – külön jogszabályban meghatározottak szerint – köteles biztosítani az elektronikus hírközlő hálózatban továbbított küldemények, közlések, továbbá a szolgáltató által kezelt adatok titkos információgyűjtéssel, illetve titkos adatszerzéssel történő megismeréséhez szükséges eszközök és módszerek alkalmazási feltételeit.¹²

A Be. szerint lehetőség van a **fedett nyomozó** alkalmazására is, amikor a nyomozó hatóság az adatszerző tevékenysége során az ügyész engedélyével a nyomozó hatóság olyan tagját is igénybe veheti, aki e minőségét leplezi (fedett nyomozó), valamint a reá irányadó törvény szerint más, bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést is végezhet.¹³

A fedett nyomozók a célirányos kiképzést követően kockázatos, és nagyon hosszadalmas folyamat révén épülnek be az alvilágba, a szervezett bűnözői körökbe. A legnagyobb rizikó a lebukás veszélye, mert ilyenkor a gyors segítség nem biztosított, mert lehet, hogy a fedett nyomozó „munkahelye” távol esik, és akár a kapcsolat is megszakadt a nyomozó hatósággal és az ügyésséggel. A titkos ügynökök filmbeli világát nyugodtan ellefelejthetjük, gyakran unalmas, évekig tartó aprólékos megfigyelésből és a kellő bizalom elnyeréséből áll az operatív munka.¹⁴ Érdekes, hogy Belgiumban éppen egy pénzmosással foglalkozó bűnszervezetbe épült be egy fedett nyomozó, aki egy vastag szemüveges könyvelő típusú rendőr volt.

A fedett nyomozók védelme érdekében a Be. alapján a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a feljelentést elutasít

⁷ 1998. évi XIX. törvény 200–206/A. §§

⁸ 1998. évi XIX. törvény 201. § (1) bekezdés

⁹ Leggyakoribb fajtái: telefonlehallgatás, postai és egyéb küldemények ellenőrzése, szobabeépülések, megfigyelés, követés, konspiratív környezettanulmány

¹⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései, PhD értekezés, 177. oldal

¹¹ 2003. évi C. törvény 92. § (1) bekezdés

¹² 2003. évi C. törvény 92. § (4) bekezdés

¹³ 1998. évi XIX. törvény 178. § (2) bekezdés

¹⁴ Lásd az igaz történet alapján íródott Joseph D. Pistone: Fedőneve: Donnie Brasco című könyvet.

hatja, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.¹⁵

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény szabályozza a **titkos információgyűjtést**. A rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzése, megakadályozása, felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, körözött személy felkutatása, tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok megszerzése, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme, valamint az e törvényben meghatározott költségvetési szervek bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzése érdekében – törvény keretei között – titokban információt gyűjthet.¹⁶

A rendőrség a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés és a bűnüldözési feladatának teljesítése érdekében

- a) informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vehet igénybe;
- b) az eljárás céljának leplezésével (puhatolás) vagy a kilétét leplező fedett nyomozó igénybevételeivel információt gyűjthet, adatot ellenőrizhet;
- c) saját személyi állománya, valamint a vele együttműködő személy és rendőri jelleg leplezésére, védelmére fedőokiratot állíthat ki, használhat fel, fedőintézményt hozhat létre, és tarthat fenn;
- d) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható és vele kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket hang, kép, egyéb jel vagy nyom rögzítésére szolgáló technikai eszközzel (a továbbiakban: technikai eszköz) rögzítheti;
- e) a bűncselekmény elkövetőjének leleplezésére vagy a bizonyítás érdekében – sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó – csapdát alkalmazhat;
- f) mintavásárlás végzése érdekében informátort, bizalmi személyt, a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vagy fedett nyomozót, továbbá – az ügyész engedélyével – álvásárlás, bizalmi vásárlás, bünszervezetbe való beépülés, illetve – a 2. § (4) bekezdésére is figyelemmel – ellenőrzött szállítás folytatása érdekében fedett nyomozót alkalmazhat;
- g) ha a bűncselekmény megelőzésére, megakadályozására, felderítésére, az elkövető elfogására,

kilétének megállapítására nincs más lehetőség, a sértettet szerepkörében – életének, testi épségének megóvása érdekében – rendőr igénybevétele helyettesítheti;

- h) hírközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből információt gyűjthet.

A rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az ügyész jóváhagyásával a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az üggyel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól, valamint a vámhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak, a biztosítási titoknak és az üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől. A nyomozó szerv az adatszolgáltatás teljesítésére határidőt jelölhet meg. Az adatszolgáltatás ingyenes és nem tagadható meg. Az így kapott információ csak a megjelölt célra használható fel.¹⁷

A rendőrség az ügyész hozzájárulásával a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezésével információszolgáltatásban állapodhat meg a bűncselekmény elkövetőjével, ha a megállapodással elérhető bűnüldözési célhoz fűződő érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek. Nem köthető azonban megállapodás azzal a személlyel, aki olyan bűncselekményt követett el, amellyel más életét szándékosan kioltotta.¹⁸

A fedett nyomozóval kapcsolatban bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén az ügyész a feljelentést határozattal elutasítja, vagy a nyomozást megszünteti, ha a bünszervezetbe beépült fedett nyomozó által a szolgálati feladata teljesítése közben elkövetett bűncselekmény bűnüldözési érdekét szolgál, és az jelentősen meghaladja az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdekét. Egyetlen kivétel, ha a fedett nyomozó olyan bűncselekményt követett el, amellyel más életét szándékosan kioltotta.¹⁹

Az **adatkérés** keretében a rendőrség titkos információgyűjtésre felhatalmazott nyomozó szervének vezetője az ügyész jóváhagyásával a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az üggyel összefüggő adatok szolgáltatását igényelheti az adóhatóságtól; a szolgáltatást nyújtó postai szolgáltatótól, elektronikus hírközlési szolgáltatótól; az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől; továbbá a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak,

¹⁷ A titkosszolgálati eszközök felsorolását „A haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivételének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről” szóló 16/2004. (II. 6.) Korm. rendelet tartalmazza, amelyek a lehallgató eszközök, a titkos vizuális megfigyelés eszközei, a titkos behatoló eszközök, a rejtjelző és titkosító berendezések és az egyéb eszközök.

¹⁸ 1994. évi XXXIV. törvény 67. § (1) és (3) bekezdések

¹⁹ 1994. évi XXXIV. törvény 67/A. § (1) és (3) bekezdések

¹⁵ 1998. évi XIX. törvény 175. § (1) bekezdés

¹⁶ 1994. évi XXXIV. törvény 63. § (1) bekezdés

pénztártitoknak és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől. A nyomozó szerv az adatszolgáltatás teljesítésére határidőt jelölhet meg. Az adatszolgáltatás ingyenes és nem tagadható meg. Az így kapott információ csak a megjelölt célra használható fel.

Halaszthatatlan intézkedésként, ha a késelem veszályel jár és az ügy kábítószer-kereskedémmel, terrorizmussal, illegális fegyverkereskedémmel, pénzmosással vagy szervezett bűnözéssel függ össze, az adategényléshez az ügyész előzetes jóváhagyása nem szükséges, és azt haladéktalanul teljesíteni kell.²⁰

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény 2004. május 1-jén lépett hatályba, amely először teszi lehetővé, hogy a jogi személyekkel szemben is lehessen büntetőjogi intézkedéseket alkalmazni.

Jogi személlyel szemben az e törvényben meghatározott intézkedések a Btk.-ban meghatározott szándékos bűncselekmény elkövetése esetén alkalmazhatók, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, és a bűncselekményt a jogi személy

- a) vezető tisztségviselője, vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetőleg tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetőleg ezek megbízottja a jogi személy tevékenységi körében követte el,
- b) tagja vagy alkalmazottja a jogi személy tevékenységi körében követte el, és a vezető tisztségviselő, a cégvezető, illetőleg a felügyelőbizottság irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna.

A fenti eseteken kívül az intézkedések alkalmazhatók akkor is, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését eredményezte, és a jogi személy vezető tisztségviselője, vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetőleg tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja a bűncselekmény elkövetéséről tudott.²¹

A büntetőeljárás jogi alapelv ebben az esetben is érvényesül²², miszerint büntetőjogi felelősséget csak természetes személy ellen lehet megállapítani, azaz a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések akkor alkalmazhatóak pl. a pénzmosásnál is, ha a bíróság a bűncselekmény elkövetőjével szemben büntetést szab ki, amelyek a következők:

- a) a jogi személy megszüntetése,
- b) a jogi személy tevékenységének korlátozása,
- c) pénzbírság.

A jogi személy megszüntetése intézkedés kizárólag önállóan alkalmazható, míg a másik kettő önállóan és egymás mellett is alkalmazható.

Ami a jogi személlyel szemben kiszabható pénzbír-

ság legnagyobb mértékét illeti, az a részletszabályozás szerint a bűncselekménnyel elért vagy elérni kívánt vagyoni előny értékének a háromszorosa lehet, de legfeljebb ötszázezer forint. A vagyoni előny értékét a bíróság becsléssel állapíthatja meg, ha az elért vagy elérni kívánt vagyoni előny értéke nem, vagy csak aránytalanul nagy ráfordítással állapítható meg. Ha a bűncselekménnyel elért vagy elérni kívánt előny nem vagyoni jellegű, a bíróság a jogi személy vagyoni helyzetére tekintettel állapítja meg a pénzbírságot, amelynek legkisebb mértéke ötszázezer forint.²³ A pénzbírság nagyságánál jól látszik, hogy a megtorló jellegű szankció egyben generális prevencióként is szolgál a társadalom felé.

Felmerül a kérdés, hogy azok a személyek, akik a pénzmosás bűncselekmény felderítésében aktívan közreműködtek a nyomozó hatósággal, milyen védelemben részesülhetnek, hiszen adott esetben akár az életük kockáztatásával szerzik meg az operatív információkat. Hazánkban 2001 óta létezik erre megoldás „A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról” szóló 2001. évi LXXXV. törvény alapján, amelynek célja, hogy védelmet nyújtson a büntetőeljárásban részt vevő, az igazságszolgáltatást tevékenyen segítő, továbbá azokkal közeli kapcsolatban álló olyan személyek számára, akik erre tekintettel kerülnek fenyegetett helyzetbe és személyes biztonságuk az állam fokozott védelmét igényli; célja továbbá, hogy az érintettet fenyegető veszély mértékéhez igazodva különleges intézkedések alkalmazásával segítse elő a bűnözés – különösen a kiemelkedő súlyú, elsősorban a szervezeten elkövetett bűncselekmények – elleni küzdelmet, a bűnüldözés, az igazságszolgáltatás érdekeinek hatékony érvényesítését²⁴.

Maga a Védelmi Program: a büntetőeljárásban részt vevő tanú, sértett, terhelt, illetve ezen személyek hozzátartozója, továbbá az érintettre tekintettel fenyegetett helyzetben lévő más személy védelmének a személyi védelem keretében nem biztosítható olyan szervezett formája,

- a) amelyet a rendőrség – polgári jogi jogviszony keretében – a fenyegetett helyzetben lévő személlyel megkötött megállapodás szerint végez, és
- b) amelynek során különleges intézkedések alkalmazása illetve – az érintett társadalmi beilleszkedésének elősegítése érdekében – mentális, szociális, gazdasági, humán és jogi támogatás nyújtása szükséges.²⁵

Adott tehát a pénzmosás elleni küzdelem terén a megfelelő eszközrendszer. A gazdasági bűncselekmények esetében – mint a pénzmosásnál is – az operatív felderítés bonyolultabb és időigényesebb, mint pl. a személy elleni bűncselekményeknél, de állandóan tö-

²⁰ 1994. évi XXXIV. törvény 68. § (1)–(2) bekezdések

²¹ 2001. évi CIV. törvény 2. § (1)–(2) bekezdések

²² Max Barrett: Customer identification under Ireland's new anti-money laundering and terrorist financing legislation: Part 1 Journal of International Banking Law and Regulation, 2010, 502–503.

²³ 2001. évi CIV. törvény 3. §, 6. §

²⁴ Csányi Csaba: A tanúvédelem és a szervezett bűnözés összefüggései és a tanú védelem egyes eszközei, doktori értekezés 100. o.

²⁵ 2001. évi LXXXV. törvény 1. § 1. pont

rekedni kell a gyakoribb alkalmazására, valamint akár a nemzetközi együttműködésben az Európai Unió tagállamainak nyomozó hatóságaival közös nyomozócsoportok²⁶ létrehozásával, különösképpen a határon átnyúló elkövetéseknél.

A vagyonvisszaszerzés

A pénzmosás elleni állandó küzdelem vonatkozásában beszélnünk kell a bűncselekményekből származó illegális vagyonok elvonásáról, illetve annak egyre inkább intézményesített szabályozási rendszeréről, hiszen a pénzmosásból származó hatalmas összegű pénzek visszaszerzése, valamint a gazdasági életbe való beszivárgásának megakadályozása elsődleges állami feladatok közé tartozik²⁷.

A vagyonvisszaszerzés keretében az Európai Uniótól indult az a kezdeményezés, hogy ún. vagyon-visszaszerzési hivatalok formájában kellene elősegíteni a bűnös vagyonok felkutatását, azonosítását és biztosítását a későbbi vagyoni kényszerintézkedések végrehajtása céljából.

A hivatal létrehozásának célja, a hivatal kijelölése

Az elmúlt évtizedek statisztikai adatai szerint a magyarországi bűnözés több mint kétharmadát a vagyon elleni és gazdasági bűncselekmények teszik ki. A két bűncselekmény-kategóriában 2008-ban az okozott kár hozzávetőleg 168 milliárd forint volt, az okozott károk biztosítási mutatója pedig 9% körül mozgott.

Az elkövetett és felderített bűncselekmények megvalósulása nyomán keletkezett hatalmas összegű kár megtérülésének igénye egyre erőteljesebben körvonalazódik, hiszen egy piacgazdaságra épülő társadalomban akár megélhetési kérdés is lehet a bűncselekmény révén szerzett vagyon visszaszerzése, vagyis az eredeti állapot helyreállítása.

A vagyon elleni és gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása során felmerülő magyarországi problémák azonosságot mutatnak az Európai Unió több államában tapasztaltakkal, és párhuzamosság fedezhető fel az ezeket a bajokat orvosolni próbálkozó egyre jelentősebb és időszerűbb vagyon-visszaszerzési intézkedések bevezetésével.

Az előbbiek mellett további azonos tapasztalatként fogalmazható meg, hogy a bűnügyekben eljárók nem fordítanak kellő időt a bűnösen szerzett, vagy később annak helyébe lépő vagyon útjának követésére, felderítésére. Ezt a problémát felismerve számos ország változtatott a koncepcióján, amelynek célja, hogy a nyomozó hatóságokat, szerveket, nyomozókat olyan kényszerhelyzetbe kell hozni, hogy készség szinten,

automatikusan tudják alkalmazni a vagyon-felderítési és -visszaszerzési szabályokat, metodikákat és képesek legyenek megfelelő intézkedéseket hozni, ennek lehetőségét kötelesek legyenek vizsgálni az egyes nyomozások során.

A fentiek körvonalazzák egy olyan irányú tevékenység felé való elmozdulást, és annak intézményesülését, amely akár a büntetőeljárástól függetlenül is hatékonyan képes az illegális jövedelmet felkutatni és a megfelelő kényszerintézkedést kezdeményezni, illetve végrehajtani.

Az Európai Unió is felismerte, hogy a határon átnyúló szervezett bűnözés fő indítéka az anyagi haszon-szerzés. Tekintettel arra, hogy az így szerzett anyagi haszon a még nagyobb nyereség érdekében a bűnözés további folytatására ösztönöz, ezen tevékenységek pénzügyi nyomainak felderítéséhez és elemzéséhez biztosítani kell a tagállamok közötti azon információk gyors és hatékony cseréjét, amelyek a bűncselekményből származó jövedelmek és az egyéb bűnözői tulajdon felkutatását és lefoglalását eredményezhetik. Szoros együttműködésre van szükség a tiltott tevékenységből származó, esetlegesen elkobozható jövedelem vagy egyéb tulajdon felkutatásában is, ezért biztosítani kell az ilyen jellegű hivatalok közötti közvetlen kommunikációt²⁸.

A fenti célkitűzés elősegítése céljából az Európai Unió Tanácsa 2007. december 06. napján 2007/845/IB számon határozatot (továbbiakban: Határozat) fogadott el „**a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről**”. A határozat kötelezi a tagállamokat arra, hogy 2008. december 18-ig hozzák létre, vagy jelöljék ki saját nemzeti vagyon-visszaszerzési hivatalukat (továbbiakban: Hivatal).

A szakmai felkészítést követően 2009. elején egy kormányrendelet²⁹ szerint a Nemzeti Nyomozó Iroda teljesíti a Határozatban foglalt kötelezettségeket. A Kormányrendelet 2009. március 2-án lépett hatályba, tehát a Nemzeti Nyomozó Iroda Gazdaságvédelmi Főosztály Pénzügyi Visszaélések Elleni Osztály³⁰ (továbbiakban: Osztály) egyik alosztálya (Vagyon-visszaszerzési Egység) ettől a naptól jogosult a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai közötti megkeresések lebonyolítására. Ez azt is jelenti, hogy az Egység rendőri, tehát bűnüldöző szerv, amely az általános hatásköri szabályok szerint önállóan is folytathat nyomozást, illetve alkalmazhat adott esetben vagyoni kényszerintézkedést.

²⁶ A közös nyomozócsoportokról szóló 2002/465/IB számú EU Tanácsi Kerethatározat (2002. június 13.)

²⁷ J. Arnaud Booiij: Anti-money laundering and anti tax fraud rules in the Netherlands – an update, European Newsletter 2010, 4–5.

²⁸ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat (1) bekezdés

²⁹ A Rendőrség szerveitől és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) Kormányrendeletet 8. § (2) bekezdés

³⁰ 2009. július 1-jéig Pénzmosás Elleni Osztály, a korábbi FIU

A hivattal szemben támasztott elvárások

Együtműködés³¹

A Határozat rendelkezése alapján – a nemzeti hivatal kijelölésén túlmenően – a tagállami vagyon-visszaszerzési hivatalok, így a magyar is, feladata az együttműködés a társhivatalokkal, illetve a megkeresések teljesítése. A Határozat szerint a tagállamok gondoskodnak arról, hogy vagyon-visszaszerzési hivatalaik az 1. cikk (1) bekezdésében meghatározott célok érdekében az információk és a legjobb, bevált gyakorlatok cseréje révén akár megkeresésre, akár megkeresés nélkül együttműködjenek egymással³². Az egyes tagállami vagyon-visszaszerzési hivatalok kijelöléséről, illetve létrehozásáról tájékoztatni kell az Európai Unió Bizottságát, amelynek tényéről Magyarország is értesül.

Megkeresés és információcsere³³

A Határozatban említett együttműködés magában foglalja az információ-szolgáltatás iránti megkeresést is³⁴. A megkeresések vonatkozásában, konkrét ügyekben az információcsere a 2006/960/IB Kerethatározatban³⁵ előírt formanyomtatvány kitöltésével történik, mely meghatározza a tájékoztatás-kérés tárgyát, indokait és az eljárás természetét. Továbbá adatokat ad meg a célzott vagy keresett tulajdonnal (bankszámlák, ingatlan, gépjármű, egyéb nagy értékű tárgyak) és/vagy a vélhetően érintett természetes vagy jogi személyekkel kapcsolatban (pl. név, cím, születési idő és hely, bejegyzés időpontja, részvényesek, székhely).³⁶

A Határozatban leírt fenti feladatok ellátásához nélkülözhetetlen a rendelkezésre álló, közvetlen, illetve közvetett hozzáférésű nyilvántartásokban történő ellenőrzés, amelyek nagy része engedély nélkül is igénybe vehető (rendőrségi-bűnügyi, ingatlan, cégadatok, nagy értékű légi és úszó járművek), az abból nyert adatok pedig – egyéb titkot nem tartalmazva – átadhatók.

A Határozat a célzott vagy keresett tulajdonnal kapcsolatban példálózó felsorolásában szereplő bankszámlák esetében a banktitok megtartásának kötelezettsége ebben az esetben is fennáll, így a külföldi megkeresésnek tartalmaznia kell az adatkérő által állított titoktartási záradékot.

Természetesen a vagyon teljes körű felderítéséhez

elengedhetetlen az adó-, társadalombiztosítási titkokhoz, illetve a biztosítási adatokhoz való hozzáférés³⁷.

Kérelem nélküli információcsere³⁸

A Határozat lehetőséget biztosít arra, hogy a vagyon-visszaszerzési hivatalok vagy a bűncselekményből származó jövedelem felkutatásának és azonosításának elősegítésével megbízott egyéb hatóságok az alkalmazandó nemzeti jogszabályok keretein belül és az arra irányuló megkeresés nélkül információcsere folytathatnak, amennyiben azt szükségesnek tartják ahhoz, hogy egy másik vagyon-visszaszerzési hivatal az 1. cikk (1) bekezdésében meghatározott célokból következő feladatait teljesítse.³⁹ A Határozat hozzáteszi, hogy ebben az esetben is be kell tartani a 3. cikk rendelkezéseit, azaz a formanyomtatványt ki kell tölteni. Ez a szabály hasonlatos a büntetőeljárásokban alkalmazott halaszthatatlan nyomozati cselekményekhez, mivel mindkét jogi megoldásnál utólag pótolni kell a vonatkozó iratok elkészítését és megküldését.

Kapcsolat a már meglévő együttműködési szabályokkal⁴⁰

A Határozat nem érinti a kölcsönös jogsegélynyújtásra vagy a bűnügyek tekintetében a határozatok kölcsönös elismerésére vonatkozó európai uniós eszközökből, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti két- vagy többoldalú, kölcsönös jogsegélynyújtásról szóló megállapodásokból vagy egyezményekből, valamint a 2000/642/IB határozatból és a 2006/960/IB kerethatározatból eredő kötelezettségeket. Tehát egyes, meghatározott adatok, információk továbbra is kizárólag jogsegély útján szerezhetők be, például a büntetőeljárásban szabályozott nyomozati cselekmények, mint a tanúkihallgatás, házkutatás, lefoglalás.

A hivatal felállítása kapcsán megválaszolásra váró fő kérdések, megoldandó feladatok

Tekintettel a fentiekre a Magyarországon kijelölt hivatal akkor lenne képes a hatékony működésre és a befektetett munkával arányos eredmények felmutatására, amennyiben struktúrájában, működésében a lehető legszélesebb jogosítványokkal rendelkezik, tehát országos hatáskörű nyomozati jogkörrel felruházott szerv. Ehhez azonban elkerülhetetlen az egyes anyagi valamint eljárásjogi szabályok vizsgálata, és szükség esetén javaslat a módosításukra.

Elgondolkodtató kérdés például, hogy a banki, adó-, társadalombiztosítási, és biztosítási adatok beszerez-

³¹ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 2. cikk

³² 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 2. cikk (1) bekezdés

³³ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 3. cikk

³⁴ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 3. cikk (1) bekezdés

³⁵ Az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai közötti, információ és bűnüldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről szóló, a Tanács 2006/960/IB Kerethatározata (2006. december 18.) A. és B. melléklete

³⁶ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 3. cikk (2) bekezdés

³⁷ Nicholas Ryder: The Financial Services Authority and money laundering: a game of cat and mouse, Cambridge Law Journal 2010, 637.

³⁸ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 4. cikk

³⁹ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 4. cikk (1) bekezdés

⁴⁰ 2007/845/IB EU Tanácsi határozat 7. cikk

hetők-e és ha igen, akkor átadhatók-e olyan hivatal megkeresésének eleget téve, amelynek nincs rendőri jellege, hanem közigazgatási szervként alakult meg⁴¹. Ezzel kapcsolatban maga a Határozat 2. cikkének (2) bekezdése világosan fogalmaz: „A tagállamok biztosítják, hogy az együttműködést ne akadályozza az egyes vagyon-visszaszerzési hivatalok nemzeti jog szerinti jogállása, függetlenül attól, hogy közigazgatási, büntető- vagy igazságügyi hatóság részét képezik-e.” Ennek felel meg „A büntető szervek nemzetközi együttműködéséről” szóló 2002. évi LIV. törvény 16/F. § (1) bekezdése, amely szerint „A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó más vagyon felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében az Európai Unió más tagállamának erre a feladatra kijelölt közigazgatási, büntető- vagy igazságügyi hatóságától közvetlenül tájékoztatást kérhet, illetve annak tájékoztatást adhat.”

A Határozat ugyan nem szól a rendszeres vagy eseti statisztikai adatszolgáltatásról, mégis általánosan elvárható és nélkülözhetetlen ezek összeállítása, hogy a vagyonvisszaszerzés és a kármegtérülési mutatókról minél hitelesebb képet kapjunk. Az Egység egyébként már elkészítette az erre vonatkozó naprakész statisztikákat.

Az Egység munkájának elősegítése céljából a Nemzeti Nyomozó Iroda Gazdaságvédelmi Főosztály vagyonvisszaszerzés témakörben pályázatot nyújtott be a **„Nyomozási módszerek és technikák a vagyon felderítése során”** címmel Brüsszelbe az Európai Unió Bizottsága Bűnmegelőzési programja keretében

egy középtávú (2 éves) projekt megvalósításához. A projekt benyújtását és a Bizottság által történt jóváhagyását követően a megvalósításában partnerséget vállalt Németország (három tartománnyal is), az Egyesült Királyság, Spanyolország és Portugália. A Projekt célja a résztvevő tagállamok vagyon-visszaszerzési gyakorlatának, jogszabályi hátterének, nehézségeinek megismerése volt. A személyes kapcsolatok megteremtésén kívül lehetőség nyílt egy olyan működési rend kialakítására – hazai jogszabályok figyelembevételével – amely a meghívott országok pozitív tapasztalataira épít.

Emellett a konferencia-sorozat célja volt még, hogy Magyarország megismerjen olyan európai uniós tagállamok vagyon-felderítéssel és -felkutatással kapcsolatos nyomozási tapasztalatait, amelyekben már felállításra került a nemzeti vagyon-visszaszerzési hivatal. Ezen ismeretek birtokában válhat elérhetővé az a cél, hogy a hazánkban beinduló tevékenység során elkerüljük ugyanazokat a hibákat, amelyeket az államok a hivatal felállításával és a működésük megkezdésével kapcsolatban követtek el. További célkitűzés, hogy olyan jogi és metodikai háttér kerüljön kidolgozásra, amely illeszkedik a magyar jogrendhez, az uniós elvárásokhoz, és hatékonyabb együttműködést tesz lehetővé más tagállamokkal.

Ennek érdekében meg kell vizsgálni, hogy ezeknek a tagállamoknak a gyakorlata alapján elsajátított ismereteket hogyan lehet beépíteni a magyar jogrendbe. A tapasztalatszerzés során olyan metodológiákat kell meghatározni, amely a későbbiekben a magyar megyei rendőr-főkapitányságok felé tájékoztató jellegű anyagként továbbításra kerülhet.⁴² ■

⁴¹ Jose Luis Martín: Spain: money laundering – new legislation (International Company and Commercial Law Review 2010, 56.)

⁴² Rigó Attila – Mátrai Lászlóné dr. Ózsvárh Babet: Az Európai Unió vagyon-visszaszerzési hivatalairól, Rendészeti Szemle 2010. 5. szám, 106–111. oldalak alapján